

היינו שהמשכה זו עצמה שלמעלה נמשך ונתגלה למטה, "לכם" ממש): :

— * —

Daf 82

[פא. ד]

ביום השמיני עצרת תהיה לכם [א]¹⁸⁰

"ביום השמיני - עצרת תהיה לכם" (פנחס כט, לה):

ובכל המועדים כתיב: 'ועשית פסח לה' אלקיך' (ראה טו, א); 'ועשית חג שבועות לה' אלקיך' (שם, י); ובסוכות כתיב בפירוש אמור (כג, מא): 'וחגותם אתו חג לה'. פירוש: שמביאין שמחה בהקדוש ברוך הוא, כמאמר¹⁸¹: 'וישמחו בה' ישראל מקדשי שמך', ש'ישראל מקדשי שמך' מביאין ^ג ^ב ^א השמחה בה. ו'אין שמחה אלא ביום¹⁸², כמו שכתוב גבי יין (שופטים ט, ג): 'המשמח אלקים ואנשים כו'.

ולזהבין זה - איך הוא השמחה למעלה בו יתברך ש'אין¹⁸³ לו דמות הגוף וכו'¹⁸⁴.

הנה כתיב (משלי י, א): 'בן חכם ישמח אב'¹⁸⁵. פירוש: על דרך משל אב שרוצה להבין חכמת בנו, אזי מסתיר את עצמו ממנו בכדי לידע ולהכיר חכמת הבן, שיבין שההסתר וההעלם הזה אינו אלא בכדי שיבקשנו הבן וימצאנו¹⁸⁶, ואז תגדל השמחה באביו¹⁸⁷, בשביל חכמת בנו והכרתו בזה, כי יחפשונו בחפש מחופש¹⁸⁸ לרדוף אחריו - כך הנה

התורה בה' קולות¹⁷⁴: "קול" הוא המשכה; שלהיות המשכת התורה מלמעלה עד למטה יש בזה ה' בחינות המשכות זו אחר זו: הא' - המשכת אור אין-סוף בחכמה, "אאלפך חכמה, אאלפך בינה". הב' - מהחכמה למדות, ואחר כך - במחשבה ודבור ומעשה, וכמו שנתבאר במקום אחר.

אך דרך כלל הם ב' בחינות "חתן":

הא': המשכת האור בחכמה דאצילות, והוא התורה שלמעלה, והחכמה מאירה בכל עולם האצילות.

הב': עוד ירידה שניה, מה שנמשך להתלבש בתורה דבריאה, שהיא רק בחינת "נובלות חכמה שלמעלה"¹⁷⁵.

מה שאין כן עצמיות חכמה עילאה, נאמר על זה (תשא לג, כג): "ופני לא יראו". וכמו שנתבאר ב'אגרת הקדש' (סימן יט) על פסוק "עוטה אור". וכן כתוב ב'לקוטי תורה' (מהאריז"ל) בתחלת פרשת בראשית (דבור המתחיל "למה התחילה תורה"), שהתורה שלפניו נקרא תורת הבריאה.

ועיין מה שנתבאר מזה בפרשת עקב (לעיל יז, ב) גבי ברפת 'הארץ', שזהו ענין 'על תורתך שלמדנתנו'¹⁷⁶. דפירוש 'תורתך'¹⁷⁷ היינו התורה כמו שהיא באצילות, ו'שלמדנתנו' היינו כמו שנמשכה בבריאה¹⁷⁸.

אך יש עוד מעלה ותיירה להיות בחינת 'והוא חתן', דהיינו גילוי פנימית התורה לעתיד¹⁷⁹, אשר אותה ההמשכה שבפנימית חכמה עילאה דאצילות, מה שלמעלה מסדר ההשתלשלות, תהיה מתגלה גם כן למטה ממש בבי"ע, ונמצא יהיה רק בחינת חתן אחד - שהיה הגילוי למטה כמו למעלה ממש.

ועיין מה שנתבאר בדבור המתחיל "כי תשמע בקול" (לעיל פרשת ראה כג, ב) - מה שמלוכש בתוך הקול. שהוא מה שלמעלה מבחינת הה' קולות עצמן כו'.

ועל דרך זה ממש יוכן ההפרש בין בחינת עסק התורה סתם, לבחינת 'תען לשוני אמרתך': שבחינת 'תען כו' היינו ש'אמרתך' ממש, כמו שהתורה היא למעלה - נמשך ומתלבש בפירוש הלומד. וזהו ענין 'ואשים דברי' ממש "בפיק", אלא שאני עונה אחריו. מה שאין כן בסתם עסק התורה - היינו רק בחינת הארה מהדבור-עליון שנמשך למטה.

וזהו ההפרש בין שביעי של פסח שנאמר 'עצרת להוי'ה אלקיך' - שהוא ענין ההמשכה בתורה שלמעלה; שמבחינת 'פי הוי'ה אלקיך אש אוכלה הוא' - כטבע האש להסתלק כו', יומשך להיות המשכה בתורה ומצות. אבל עם כל זה אין המשכה זו עצמה כמו שהיא למעלה נמשך ונתגלה למטה, כי אם רק בחינת "נובלות" כו'. אבל בשמיני-עצרת שנאמר: 'עצרת תהיה לכם',

¹⁸⁰ (ביום השמיני עצרת: נדפס (בשניונים) במאמרי אדמו"ר הזקן - אהלהך לאוניא (עמוד נב). - הערת כבוד קדושת אדמו"ר ב'הערות וציונים', וב'אהלהך לאוניא' שם מעיר שהמאמר שלפנינו הוא 'בתוספת ביאור, הערות וכו'.

נאמר בשמיני עצרת תק"ס. נוסח המאמר לפנינו הוא על פי הנחת המהר"ל נוסח אחר - כנראה הנחת אדמו"ר האמצעי - נדפס ב'אהלהך לאוניא' הנ"ל

קיצורים וביאור על הנוסח שב'אהלהך לאוניא' - נדפסו באור התורה שמיני עצרת (דברים כרך ה) עמוד ב'קנד. בכמה מקומות בדא"ח מציינים לדרוש זה בשם 'ביום השמיני עצרת - בן חכם ישמח אב' בהתחלתו ב'אהלהך לאוניא'. מיוסד על מאמר זה - דבור המתחיל זה בספר המאמרים תרע"ו עמוד מג. נתבאר ב'חסידות מבווארת' - מועדים חלק א עמוד רלג ואילך.

¹⁸¹ (נוסח תפלת שחרית ומוסף ליום טוב).

¹⁸² (פסחים קט, א).

¹⁸³ (פיוט "יגדל" - על פי פירוש המשניות להרמב"ם סנהדרין פרק חלק היסוד השלישי).

¹⁸⁴ (ועיין מה שנתבאר על פסוק "שוש אשיש בהוי'ה" (לעיל מז, א ואילך). וגבי פורים - בפירוש (תהלים לג, א) "וננו צדיקים בהוי'ה" (תורה אור צט, ג).

¹⁸⁵ (ראה פירוש אבן עזרא: "בן חכם ישמח אב - בעבור שהוא יכיר חכמתו").

¹⁸⁶ ("והא בהא תלך, דבאשר מפיר שאינו הסתר וסילוק אמיתי כי אם בכדי שיבקשנו ממילא הרי הוא מחפש כו"). - ספר המאמרים תרס"ה עמוד פח).

¹⁸⁷ ("וכמו שכתוב במדרש רבה שיר השירים על פסוק יונתי בחגי הסלע: משל למלך שהיה לו בת יחידה והיה מתאנה לשמוע שיחה כו' עד: והתחילה צונחת אבא אבא כו"). - ספר המאמרים תרע"ו עמוד ט. וראה לעיל תבא מא, ד. ובארוכה בהקדמת שער האמונה לאדמו"ר האמצעי).

¹⁸⁸ (חפשי וחפשי. לשון הכתוב תהלים סד, ז).

¹⁷⁴ (ברכותו, סוף עמוד ב).

¹⁷⁵ (בראשית רבה יז, ה).

¹⁷⁶ (ברכה שניה דברכת המזון).

¹⁷⁷ (ראה הערת כבוד קדושת אדמו"ר בספר המאמרים ה'ש"ת עמוד 68).

¹⁷⁸ ועיין מה שנתבאר מענין זה בפרשת שלח (נא, א) בדבור המתחיל "אני דפרשת יצית, בפירוש 'בתורת ה' חפצו ונתורתו יהגה' (תהלים א, ב).

ועיין מה שנתבאר מענין ב' בחינות חתן: בדבור המתחיל "שיר השירים" (לקמן שיר השירים בתחלתו). ובדבור המתחיל "לבבתי" בפרשת פנחס (נדפס לקמן בדרושי שיר השירים כח, ג).

¹⁷⁹ (ראה רש"י שיר השירים א, ב).

כך השם יתברך מוחל¹⁹⁶ עונות עמו, ומעביר מהם הפנים של הרוגז וההסתר, בהגלות נגלות עליהם אור פניו, כמו שכתוב: "אֵרֵךְ הַיָּמִים אֶלְיָיִךְ", עד שפחג הסוכות נגלה כבוד ה' מההעלם אל הגילוי, ולכן הוא "זמן שמחתנו".

וזהו שכתוב "ישא ה' פניו אליך" (נשא ו, כו): "ישא" – מלשון הסתלקות ונשיאות פניו למעלה. כלומר, שמסלק עצמו כביכול ממנו, ומתראה בפניו של רוגז ודין. וכל כך למה? בשביל "אליך", דהיינו שיומשך גילוי אלקותו יתברך מההעלם אל הגילוי, ואז תהיה השמחה ביתר שאת¹⁹⁷.

ב. והנה סיבה הגורמת ההעלם וההסתר, הוא מה שכתוב: "עונותיכם" [מבדלים ביניכם כו]¹⁹⁸.

וצריך להבין, דהא כתיב (תהלים קלט, יב): "גם חשך לא יחשיך ממך, ולילה כיום יאיר כחשיכה כאורה", ואיך העון שהוא חושך יהיה הברך נגד אור ה'?

אך יש ב' בחינות¹⁹⁹ – היינו בחינת חיצוניות, ובחינת פנימיות: חיצוניות הוא שמהווה כל הנבראים מאין ליש ומחיה את כולם, שהוא מבחינת חיצוניות מלכותו יתברך, כמו שנתבאר במקום אחר²⁰⁰. ובבחינה זו אין הברך והסתר מסתיר ומעלים אורו יתברך, כדכתיב (ישעיה ו, ג): "מלא כל הארץ כבודו" וכתיב (תהלים קג, ט): "ומלכותו בכל משלה".

אך בחינה פנימית – הוא ענין המשכות אלקותו וקדושתו עלינו מבחינת פנימיות רצונו יתברך, ובבחינה זו "עונותיכם מבדילים ביניכם" דוקא, שלא יתגלה ואיר "ביניכם" – בתוך פנימיות נקודת-הלב²⁰¹.

¹⁹⁶ (מוחל... ומעביר: על פי תפלת "אל מלך").

¹⁹⁷ [ועיין מה שנתבאר בדבור המתחיל "ושאבתם מים" מענין "בן חכם ישמח אב כו" (לעיל סוכות פ, ד). ובזהר: חלק א': כ"ב, א'. ודף ס', עמוד ב'. חלק ג': ע"ה, ב'. ודף רע"ט, סוף עמוד ב']

¹⁹⁸ ("לבין אלקיכם". ישעיה נט, ב).

ראה ספר המאמרים תרס"ה עמוד פט: "הגם דסילוק דראש השנה הוא בשביל שיחפש הבן כנ"ל, עם כל זה הוא נמשך מבחינת "כי עונותיכם מבדילים ביניכם כו". ולכן ראש השנה הוא יום הדין בו, ובאמת הדין ומשפט דראש השנה אין הכוונה חס ושלום בחינת הדין ומשפט מצד עצמו, כי אם שעל ידי זה יומשך בחינה ומדריגה עליונה יותר, עיין שם.

וראה גם ספר המאמרים תרע"ו עמוד מד: "סיבת ההסתר וההסתלקות הוא מפני שבעבודה לא יש בחינת הפנימיות כו. והגם שנתבאר שההסתר הוא רק מה שמסתיר את עצמו כביכול בשביל החיפוש בו, הענין הוא... בנשמות ישראל להיות ששייך בהם עליה, משום זה ההנהגה עמהם שמסתירים את עצמו על ידי הירידה שלהם בכדי שיהיה להם עלייה".

¹⁹⁹ (ראה אור התורה בשלח (שמות כרך ב) עמוד תקכא).

²⁰⁰ (ראה לעיל דרושים ליום הכפורים, דבור המתחיל "לכאר ענין יום כפור" פרק א – סח, א ובכמה מקומות).

²⁰¹ (עיין ב"אגרת התשובה" פרקים ד' ה'. ועיין מה שנתבאר בפרשת תצוה על פסוק "ועשית ציצ" בפירוש וענין "מחיצה של ברזל המפסקת בין ישראל כו")

כתיב (תהלים פא, ד): "בכסה ליום חגיגו" – שמסתיר ומכסה את עצמו בראש השנה¹⁸⁹ בשביל שתגדל השמחה במועד חג הסוכות.

וביאר הענין הזה:

כי הנה ראש השנה הוא יום הדין ומשפט לאלהי יעקב¹⁹⁰ (שם, ה), שמראה את עצמו כאלו מסתלק השראתו, ואינו רוצה כי אם להיות דין ומשפט על אלהותו יתברך, איך לשכון ביעקב¹⁹¹. ומדקדקין על כל מעשי האדם, להביא במשפט כל המשכות אלהותו שהמשיך כל אחד ואחד על נפשו לפי בחינת מדרגתו בשנה העברה, וכל מה שיומשיך עליו עוד על להבא בשנה זו, ואם הוא ראוי לכך – והרי הוא כאלו מסתיר את עצמו ממנו כו.

אבל "ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא" כתיב בפרשת וילך (לא, יח), שפחינת ההסתר וההעלם בזה אינו בבחינת הסתר והעלם אמיתי¹⁹² על צד עצם ההעלם, לומר שהוא תכלית פונת המכוון חס ושלום להיות כמו רוגז אמיתי חס ושלום, אלא שכדי שייבקש פניו¹⁹³; ולהתגלות גילוי אלקות יתברך בחג הסוכות עשה כן – שיהא שמחתנו, שתתגדל השמחה בהתגלות מההעלם אל הגילוי¹⁹⁴. וזהו "ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא", דהיינו בחינת "ועבר הלוי הוא" (קרח יח, כג), שהוא בחינת יין "המשמח אלקים ואנשים", כמו שנתבאר במקום אחר¹⁹⁵.

ולכן אנו מבקשים פניו בכל התפלות ותחנונים שמראש השנה ועד יום כפור – במלכיות, זכרונות ושופרות, וצועקים: מלך! מלך! – להמשיך מלכותו עלינו מראש השנה ועד יום כפור, דהיינו התגלות רצונו, כמו שכתוב (נשא ו, כה): "אֵרֵךְ הַיָּמִים אֶלְיָיִךְ",

שהוא על דרך משל: כמו כאשר יחטא איש לאיש הרי הוא ברוגז עמו, וכאשר הוא מבקש פניו – מוחל לו ומעביר ממנו פניו של זעם, ומראה לו פנים של אהבה ורצון להגלות לו אהבתו;

¹⁸⁹ (ראה ראש השנה ח, א: "תקעו בחדש שופר בכסה ליום חגנו – איהו חג שהחדש מתכסה בו? הרי אומר זה ראש השנה". וראה גם לעיל ראש השנה נד, ג).

¹⁹⁰ (ראש השנה טו, א. מדרש תהלים כו, ד).

¹⁹¹ (ראה דבור המתחיל "כי חק" תשי"ט סוף פרק ז – ספר המאמרים תשי"ט עמוד 15).

¹⁹² (ראה לקוטי שיחות חלק יח עמוד 199 ואילך).

¹⁹³ (שִׁבְעָשׁוּרֵי: – "על דרך מה שכתוב (תהלים כו, ח) "לך אמר לבי בקשו פני את פניך ה' אבקש". – אור התורה וילך (דברים כרך ג) עמוד א'תנא. וראה אור התורה נ"ך כרך ב עמוד תתקכב).

¹⁹⁴ (ש"מתחילה היתה כוונת האב בהסתירו את עצמו רק בשביל השמחה שיהיה לו כשימצאנו בנו, וגם נתרבה השמחה אצל בנו מחמת שנודע לו שהסתרת אביו לא היה בשביל איהו רוגז רק בשביל תוספת שמחה) – אהרן לראובן.

ראה תורה אור מגלת אסתר צ. ד. עג. ד. מאמרי אדמו"ר האמצעי על נ"ך מגילת אסתר עמוד תיו. תכא ואילך).

¹⁹⁵ (לעיל סוכות עט, ד. ושם: "שמביא אלקות לידי גילוי לאנשים". וראה דבור המתחיל "ושאבתם" ספר המאמרים תר"ץ עמוד נד).

דעתו בחוק בגדולת ה', ואזי נכנס בעומקא דליבא ונגע עד הנפש, בחינת פנימית נקודת-לבבו ממש, עד שאתכפייא סטרא-אחרא ואין לו רצון אחר כלל²¹⁶. וזהו "וכל קומה לפניך תשתחוה" - שהקומה יקופה תלוי בנשיאת ראש, שהוא ענין הדעת²¹⁷:

ג. וזהו ענין כל סדר עבודה שמראש-השנה ועד יום-הכפורים - במלכות, זכרונות ושפורות, ותפלות ותחנונים שמראש-השנה עד יום הכפורים - לעלות מבחינת כריעה לבחינת השתחוואה, ואזי מתגלה ביום-הכפורים פנימיות רצונו ואהבתו יתברך, ויאיר פניו אלינו אל תוך פנימיות נקודת-הלב. כמו שכתוב (תהלים כו, ח): "לך אמר לבי בקשו פני, את פניך ה' אבקש", "פניך" דייקא, שהוא בחינת פנימיות אהבתו יתברך ורצונו יתברך²¹⁸.

והיינו על ידי התשובה. כי עיקר התשובה²¹⁹ היא חרטה בלב. דהיינו לעקור הרצון, שלא ירצה עוד כלל לשוב לכסלה²²⁰, ועל ידי זה אתכפייא סטרא-אחרא, "ונגלה כבוד ה'" (ישעיה מ, ה), "יאר ה' פניו" (נשא

²¹⁶ (ד"מ) מה שהוא היפך מבחינת אחדות הנ"ל נוגע לו ממש בבחינת פנימיות נקודת לבבו. - דבור המתחיל "קול דודי הנ"ל).

²¹⁷ (ועיין ממעלת השתחוואה - ברבות וירא פרשה נ"ו ("על פסוק ונשתחוה ונשובה אליכם" (וירא כב, ה) כו' - הכל בזכות השתחוואה כו', התורה לא ניתנה אלא בזכות השתחוואה שנאמר "השתחויתם מרחק" (משפטים כד, א) כו'. - אור התורה תרומה עמוד א.תכו. נזכר גם לעיל ראש השנה נח, א).

ועיין מה שנתבאר: סוף דבור המתחיל "והיה ביום ההוא יתקע" בענין "והשתחוה לה" (לעיל ראש השנה ס, א). וסוף דבור המתחיל "והיה מדי חודש" בענין "להשתחוות לפני" (לקמן ברכה צח, א).

וצריך להבין מה שכתוב בזהר (בראשית, דף מ"ג, ב'): "הכא השתחוואה", דהיינו בהיכל הנצח.

ואפשר לומר, כי נצח הוא ענף החכמה, שהוא בחינת ראיה, שמזה נמשך השתחוואה וביטול; כי "אינו דומה שמיעה לראיה" (מכילתא יתרו יט, ט. פסיקתא וטרקתא שלח יג, יח), והיינו כי הוד - ענף הבינה, שהיא בחינת שמיעה כו'.

וזהו שכתב ב"פרי עץ חיים" בכוננת תפלת ערבית דשבת, כי "בחול איהי בהוד, ובערבית דשבת גם איהי בנצח". והיינו לפי כי בשבת כתיב (בראשית ב, ג): "וירך אלקים את יום השביעי", וכנודע דברכה היא למעלה מבחינת הודאה, וכמו שנתבאר על פסוק "ציון במשפט תפדה", עיין שם (לעיל דברים א, ג).

ויותר נראה - על פי מה שנתבאר בדבור המתחיל "מזמור שיר חנוכת הבית" (לקמן צח, ב): שיש ב' בחינות בהשתחוואה: דהיינו, השתחוואה חיצונית שמכניע את הגוף שלא ימרוד במלך בפועל ממש, אבל עיקר רצון ופנימיות הנפש אינה מבוטלת כו', מה שאין כן ההשתחוואה בבחינת פנימיות הוא בחינת "בטל רצונך מפני רצונו" (אבות ב, ד) - שאין לו רצון וחפץ אחר כלל.

(בספר המאמרים תרס"ח עמוד קנ"ג. "ונראה בלקוטי תורה . . . [כאן, דהשתחוואה נצח] דהיינו השתחוואה פנימיות כו'. וצריך עיון. ואפשר זה מקושר עם מה שכתוב לפני זה ד"נצח ענף החכמה, בחינת ראיה כו'. ומה שכתוב "יותר נראה" - היינו לענין ברכה והודאה").

²¹⁸ (ראה גם לעיל נצבים מר, ב).

²¹⁹ (ראה תניא פרק כט. אגרת התשובה פרק א. אגרת הקדש סימן י).

²²⁰ (על פי תהלים פה, ט: "ואל ושובו לכסלה").

כי הנה כתיב: "פנים בפנים וכו'"²⁰², שגם באדם יש בחינות פנימיות וחיצוניות: חיצוניות הוא מה שכתוב (ירמיה ב, כו): "כי פנו אלי עורף כו'", וכמו שנתבאר במקום אחר²⁰³. ופנימיות נקרא מה שהוא עיקר רצונו²⁰⁴ - ומגמתו וחפצו.

ויש ב' בחינות אלו הן ב"סור מרע"²⁰⁴, הן ב"ועשה טוב". כי ב"סור מרע" כתיב: "עונותיכם מבדילים כו'", וב"ועשה טוב" הנה אומרים: "כל בך לך תברע, וכל קומה לפניך תשתחוה"²⁰⁵, שיש ב' בחינות - בחינת כריעה ובחינת השתחוואה:

כי הנה כולם מקבלים עליהם עול מלכות-שמים ומייחדים אותו בקריאת-שמע. אך לא כל אפיון²⁰⁶ שוין. שיש מי שאינו נתפס כל כך בלבבו מ"קרב איש ולב עמוק"²⁰⁷ עד כלות הנפש, לבטל רצונו ממש עד שלא יהיה לו רצון אחר כלל זולת עבודתו יתברך ותורת ה' להיות חפצו²⁰⁸, רק הוא על עמדו ומעבדו יעמוד כמו קודם קריאת-שמע; ואינו אלא בחינת הודאה²⁰⁹, שמודה ומסכים בלבבו ש"אין עוד מלבדו" (ואתחנן ה, לה), ו"אפס זולתו"²¹⁰, ו"כולא קמיה בלא חשיב"²¹¹. אך לא אתכפייא סטרא-אחרא להיות כל רצון הגוף וכחותיו נכנעים לעשות רצון נפשו האלהית באמת לאמיתו²¹²; ונקרא בחינה זו כריעה²¹³ - שכוּרע על ברפיו²¹⁴, שהם "לבר מגופא"²¹⁵, שהגוף עומד על עמדו.

מה שאין כן ביטול רצונו לגמרי, וכלות הנפש אליו יתברך לדבקה בו בפנימיות נקודת לבו, זה הוא בחינת השתחוואה, שכוּפף קומתו וראשו ששם מקור הדעת; ש"רעותא דליבא" נמשך מחמת שמקשר

(תורה אור פג, א). ועיין מה שנתבאר סוף דבור המתחיל "למנצח על השמינית" (לעיל תוריע כב, א).

²⁰² ("דבר ה' עמכם". ואתחנן ה, ד).

²⁰³ (ראה הנסמן שם בהגהת הצמח צדק לעיל ראש השנה ריש דבור המתחיל "שיר המעלות" - סב, ב).

²⁰⁴ (תהלים לד, טו: "סור מרע ועשה טוב").

²⁰⁵ (תפלת "נשמת").

²⁰⁶ (פנים).

²⁰⁷ (תהלים סד, ז).

²⁰⁸ (על פי תהלים א, ב: "בתורת ה' חפצו").

²⁰⁹ (ראה לעיל דברים א, ג. ג. תורה אור ויחי מה, ג. מז, ב).

²¹⁰ (נוסח תפלת "עלינו לשבח").

²¹¹ (על פי דניאל ה, לב. זהר חלק א יא, ב).

²¹² (ראה ספר המאמרים תרס"ח עמוד קנב; תש"ט עמוד 77).

²¹³ (וזהו שכתוב בזהר (בראשית, דף מ"ג, ב'): "הכא הכרעה". והיינו בהיכל ההוד, שהוא בחינת הודאה (ראה ספר המאמרים תרס"ח עמוד קנב. תרפ"ד עמוד רפא. תש"ט עמוד קט)).

²¹⁴ (כריעה שכוּרע על ברפיו . . . השתחוואה שכוּפף קומתו וראשו: ברכות לד, ב).

²¹⁵ (מחוץ לגוף. ראה לקוטי שיחות חלק ה עמוד 212 הערה 45).

והאתרוג מחברים אותו עם הלולב²³², שהוא גבוה במינו²³³, דהיינו השרש המושרש למעלה העושה פרי למטה בישראל, בחינת לו לב²³⁴, להיות לב אחד²³⁵ לו יתברך לבד, ולדבקה בו" (עקב יא, כב), דהיינו לבחינת עצמותו ומהותו יתברך, בדביקה וחשיקה מעומקא דלבא, לקרא אליו לבי, כמו שכתוב (תהלים עג, כו): "צור לבבי", שהוא הוא כביכול פנימיות נקודת לבו, ואין לו לב אחר אלא "צור לבבי".

ומנענעים את הלולב לששה קצוות²³⁶ - שהנענוע הוא ענין התעוררות²³⁷, והוא לעורר בהליכה - לבחינת פנימית הדעת, שהוא שורש המדות וקיומן המתגלים בלב, שהם נמשכים ממנה; ובהובאה לחזה של אדם²³⁸ - לפנימיות נקודת-הלב של האדם בעצמו, להיות לה "האזרח בישראל" - שיהא זורח ומאיר בהתגלות לבו.

וזהו ענין ה"מועדים לשמחה"²³⁹ - שיהא שמחה לפניו יתברך בהתגלות אהבתו מהעלם אל הגילוי, וכמו שכתוב "והגותם אותו חג לה" כנ"ל:

ד. אף "ביום השמיני - עצרת תהיה לכם":

כי יום השמיני הוא שמחת-תורה. והתורה נקרא כתר כמאמר רז"ל: "כתר תורה"²⁴⁰. וכן תר"ג מצות דאורייתא זו מצות דרבנן²⁴¹ עולים תר"ך²⁴². וכן אמרו רז"ל: "דאשתמש בתגא חלף"²⁴³ - "זה המשתמש

ה, כה), "כי רוצה ה' בעמו" (תהלים קמט, ד). כמשל האדם שמוחל לחבירו אחר שמתחרט ומראה לו שאין לו רצון וחפץ עוד בדבר אשר זדה²²¹ לו, ועל ידי זה ירצה פניו וישוב וירחמהו²²².

וזהו "כל האזרח בישראל ישוב בסוכת" (אמור כג, מב) - פירוש: "האזרח" - מה שזורח ומאיר בישראל בתוך פנימיות נקודת-הלב²²³, "ישוב בסוכות" - זמן שמחננו, על ידי הארה והתגלות שנתגלה ביום-הכפורים כנ"ל.

וזהו ענין סדר גטילת לולב והאתרוג:

כי הנה אמרו רז"ל (במדרש רבה פרשה אמור, פרשה שלשים, ט): "פרי עץ הדר (אמור כג, מ) - זה הקדוש ברוך-הוא כו"²²⁴, וגם אמרו: "פרי עץ הדר - הדר באילנו וכי²²⁵.

"כי האדם עץ השדה" (שופטים כ, יט) - פירוש: "האדם" זה הקדוש ברוך-הוא, כמו שכתוב "ועל דמות הכסא" ^פ ^ב דמות כמראה אדם" (יהושע א, כו), נמשל ל"עץ השדה", והוא ענין "עץ החיים"²²⁶ (בראשית ב, ט), כמו שנתבאר במקום אחר²²⁷;

ו"הדר באילנו" הוא בחינת פנימיות האילן²²⁸, שהוא ענין פנימיות האהבה שיש להו"ה עלינו, כמו שכתוב (שיר השירים ד, ט): "לבבתי אחותי כלה כו", שהאהבה הוא על דרך משל בבחינת פנימית נקודת הלב, ישראל "בתוונא דלבא יתבי"²²⁹, ונפלאה²³⁰ אהבתו להם²³¹.

²²¹ (על פי יתרו יח, יא: "אשר ודו עליהם". ודו - חשבו (על פי אונקלוס). וברש"י: "הרשיעו").

²²² (על פי ישעיה נה, ז: "וישב אל ה' וירחמהו").

²²³ (ענין מה שנתבאר על פסוק "ראה אנכי" בפירוש (תהלים פט, א) "לאיתן האזרחי" ["מלשון אורח הארץ, שיש בכל אחד ואחד בחינה זו מאן מעולם" (לעיל פרשת ראה יח, א)]. וכן "אגרת הקדש" בסוכו על פסוק "והצדקה כנחל איתן" (תנא, קונטרס אחרון סימן ז).

²²⁴ ("שכתוב בו (תהלים קד, א): הוד והדר לבשת").

²²⁵ (מדרש רבה שם, ח. סוכה לא, ב. לה, א).

²²⁶ (ועיין מהו בזה: אמור דף צ"ו, עמוד ב'. ודף צ"ז, עמוד א').

²²⁷ (ראה ביאורי הוהר אמור עט, ד. אור התורה ורא (בראשית פרק ד) עמוד תשס, ב. תשפד, ב. חשסו, ב. ספר המאמרים תרכ"ז עמוד קמד. וראה לעיל בלק עג, ד).

²²⁸ (ראה אור התורה בראשית בפרק ג תקמו, א).

²²⁹ (תרגום: בחדרי הלב יושבים. לשון חז"ל נדה כ, ב. וראה מגילה כד, ב. בעבודת ירה כח, ב ובפירוש רש"י).

²³⁰ (על פי שמואל ב, א, כו: "נפלאה אהבתך לי").

²³¹ (זהו הוא מה שכתוב ב"משנת חסידים" מסכת אורות ז"א, פרק ג, משנה ז': "ובפנימיותו כו" ("יש לו פרוץ נוקבא אחת הנקראת כנסת ישראל והיא שנה לתפארת שלו כי היא גדולה כמוהו ממש"). ונתבאר מהו לעיל בשיר השירים על פסוק (ו, ח"ט) "ששים המה כו", אחת היא יונתי תמתי" (גדפס לקמן שיר השירים לט, ג) - ענין שם ביאור דברי ה"משנת חסידים" הנ"ל.

ו"תמתי - תאומתי" (שיר השירים רבה פרשה ה על הפסוק "אני ישנה") - על זה

מרמו גם כן התיומת דלולב (סוכה לב, א. וברש"י: "התיומת - שני עליו עליונים אמצעים, ששם השרה כלה. תיומת - לפי שמדבקין כתאומים").

²³² (שלקן ערוך סימן תרנא סעיף יא. פרי עץ חיים שער הלולב פרק ב. משנת חסידים מסכת ימי מצוה וסוכה פרק ה משנה ב. הובא בסידור אדמו"ר הזקן - דיני הלולב (קודם הלל): "ויקח הלולב תחלה לבדו בימינו ויברך, ואחר כך יקח האתרוג בשמאלו, ובמקום סיום הלולב והרס וערבה יחבר האתרוג עם הלולב וינענע לששה קצוות כו").

²³³ (סוכה לו, ב: "ובמינו גבוה מכולן").

²³⁴ (ראה זהר חלק א רסו, ב. חלק ב רעא, א (תוספות מספר הבהיר סימן מד. קא, ב)). תקוני זהר תקון כא (נו, ב). ראה גם לעיל נו, ד).

²³⁵ (ראה סוכה מה, ב: "מה תמר אין לו אלא לב אחד - אף ישראל אין להם אלא לב אחד לאביהם שבשמים" הובא לעיל סג, ג ענין שם).

²³⁶ (טור ושלקן ערוך אורח חיים סימן תרנא סעיף ט. סידור אדמו"ר הזקן שם. וראה סידור עם דא"ח רסב, ג [שפג, ג]. רסד, ב [שפו, ב] ואילך. לקמן פו, ב).

²³⁷ (כמו שכתב בספר "עמק המלך" שער שעשוע המלך (פרק ב ג). ועיין מה שנתבאר בפרשת שלח, על פסוק "אני כו" דפרשת ציצית, בפירוש ענין מאמר רז"ל: "בשעה שישאל אומרים 'אמן' היא שמייה רבה מברך" - הקדוש ברוך הוא מנענע ראשו כו" (לעיל שלח מה, סוף עמוד ב - ג)).

²³⁸ (סידור אדמו"ר הזקן דיני הלולב (קודם הלל). וראה משנת חסידים מסכת ימי מצוה וסוכה פרק ה משנה ג).

²³⁹ (נוסח התפלה וקידוש של יום טוב).

²⁴⁰ (אבות פרק ד משנה יג. וראה תורה אור טט, ב).

²⁴¹ (ראה ספר המאמרים ה"ש"ת עמוד 50 בהערה. לקוטי שיחות חלק כט עמוד 110).

²⁴² (תפלת רבי נחוניא בן הקנה - הובאה בפרדס שער ח (שער מהות והנהגה) פרק ג. ובשיעור קומה להרמ"ק סימן צג. תנא אגרת הקדש סימן כט (קמט, סוף עמוד ב). תורת

באלהים חיים, עד שאין השמחה נקרא אלא בשם "גילה"²⁵⁴. פירוש: שמחה היא מלשון התגלות החדוה, וגילה הוא ענין שמחה אשר בקרבן. וכמו שכתוב (תהלים קטו, ב): "בני ציון יגילו במלכם", כי מפני אימת המלך נאסף השמחה בקרבן²⁵⁵ ולא תתראה החדוה²⁵⁶: "ג"כ ד"

וזהו "וכל הלכות ייראוהו, וכל קרב וכליות יזמרו לשמך"²⁵⁷: מחמת ש"הלכות ייראוהו" ומקבלים עול מלכותך עליהם, אין שמחה וזמר - רק בקרבן וכליות לבד²⁵⁸.

וזהו "עצרת": שנקלטת ומסתתרת השמחה וגילה בתוך בחינת אימת עול מלכות-שמים שמקבל עליו כל השנה לקיום תר"ך מצות המלך באהבה וברצון.

²⁵⁹ והנה צריך להבין, דלעיל (נציבים מז, א) על פסוק "שוש אשיש" נתבאר דבחינת גילה, "תגל נפשי" זהו בחינת ראש-השנה.

אך המעיין בזהר (פרשת פנחס, דף ר"ד, עמוד ב) יבין הענין:

כי לפי דבעשרת ימי תשובה הוא בחינת "שמאלו" תחת לראשי" (שיר השירים ב, ו), מזה נמשך תרדה ויראה להיות "גילו ברעדה" (תהלים ב, יא). ובסוכות, לפי שהוא בחינת "ימינו תחבקני" (שיר השירים שם), על כן הוא בחינת "שוש אשיש" (ישעיה סא, י) ושמחה.

אמנם שמיני-עצרת "דקא כדין זיווגא דגופא"²⁶⁰, הוא בחינת תפארת, וכולל חסד וגבורה שהן "תריין דרועין". וכמו שכתוב בזהר תרומה (קע"ה),

²⁵⁴ עיין בזהר סוף פרשת פנחס, דף רנ"ט, עמוד ב: "[ביום השמיני עצרת תהיה לכם . . ולא לאחרא, למחדי אתון במאריכון ואיהו בהדיכון. ועל דא כתיב (תהלים לב, יא) שמחו בני וגילו צדיקים]".

²⁵⁵ (ראה תורת שלום ספר השיחות עמוד 33 ואילך משל לזה משמחת העבדים בשמחת המלך שהיא מכוסה בקבלת עול. עיין שם. וראה סוף דבור המתחיל "ביום השמיני עצרת" תרס"ז - המשך תרס"ו שעט [תצח] ואילך. וראה שיחת ליל שמחת תורה תשד"מ - תורת מנחם התנועדות תשד"מ חלק א עמוד 301 ואילך).

"ולכן שמיני עצרת הוא "רגל בפני עצמו" (סוכה מח, א). דעם היותו "מן שמחתנו", אין זה כמו השמחה דסוכות שהיא בבחינת "שמחה", והשמחה דשמיני עצרת היא בבחינת "גילה". - ספר המאמרים תרע"ו בסוף המאמר).

²⁵⁶ (ועיין מה שנתבאר על פסוק (ישעיה סא, י) "שוש אשיש כו" תגל נפשי כו" (לעיל נציבים מח, ב). ועיין מה שנתבאר סוף דבור המתחיל "ויהי בשלח פרעה" (תורה אור סא, ד)).

²⁵⁷ (תפלת "נשמת").

²⁵⁸ (ועיין מה שנתבאר מזה בפרשת ואתחנן, על פסוק "וידעת היום" (לעיל ואתחנן ח, ב)).

²⁵⁹ והמשכת היאה מבחינת פתח תורה יבין עוד ממה שנתבאר בפרשת מקץ, בבאיור על פסוק "כי אתה יר" (תורה אור מ, ד). ונגבי שבועות בדבור המתחיל "וידבר אלקים כו" (לעיל שבועות טז, ג, יז, א ואילך בבאיור). וממה שנתבאר בדבור המתחיל "תקעו בחדש" בפירוש (תהלים קל, ד) "כי עמך הסליחה למען תנא" (לעיל ראש השנה ב, ג).

²⁶⁰ (זהר פנחס רטו, א: "ביומא תמינאה, חדוונתא דאורייתא הוא, דקא כדין זיווגא דגופא").

במי ששונה הלכות²⁴⁴, שנקראת "תגא דמלכא"²⁴⁵.

והיינו על דרך משל: כמו המלך שאוהב אחד מאד ובשביל אהבתו נוטל כתר מעל ראשו ונותן לאוהבו²⁴⁶ - כך הנה באהבת ה' ובשמחתו ששמח נוטל כתר כביכול מעל ראשו ונותן להם²⁴⁷, והיינו "כתר תורה"; ד"אורייתא מחכמה נפקת"²⁴⁸, אבל שרשה היא למעלה מעלה ממדריגת חכמה-עילאה. וזהו "וירם קרן כו"²⁴⁹ - שנותן התרוממות גדולה עד אין קץ, למעלה מעלה מבחינת גילוי אור פניו כו²⁵⁰ - והיינו לפי ש"ישראל עם קרובו".

וזהו "עצרת תהיה לכם": פירוש "עצרת" - כתר-גומו: "כנישו", שמתאסף ומתקבץ להיות לכם למשמרת לכל השנה קבלת מלכותו יתברך בכתר-תורה²⁵¹. והיינו כמו שכתוב (שופטים יז, טו): "שום תשים עליך מלך"²⁵², שהוא על ידי התורה והמצוות, "כי מצות מלך היא"²⁵³ (על פי מלכים ב יח, לו).

ותהיה השמחה גדולה לאלהים - יותר משמחת הנפש בדבקותה

מנחם - ספר המאמרים מלוקט חלק ב (בסלר-שבט) עמוד רצו).

²⁴³ (אבות א, יג. ובפירוש רבי עובדיה מברטנורא: "המשתמש בכתרה של תורה כאדם המשתמש בכליו, חלף ועבר מן העולם. תגא בלשון ישמעאל - כתר").

²⁴⁴ (מגילה כח, ב).

²⁴⁵ (ראה קדושין ט, ב).

²⁴⁶ ("על דרך שאמרו במדרש פרשת קדושים: משל למלך שעשו לו ג' עטרות, לקח אחת לעצמו ושתיים בראש בניו" - אור התורה בבאיור).

²⁴⁷ (ועיין מה שנתבאר סוף דבור המתחיל "ויבאו לבוש מלכות" (תורה אור מגלת אסתר צא, ב ואילך)).

²⁴⁸ (זהר חלק ב, סב, א, פה, א, קכא, א).

²⁴⁹ ("וירם קרן לעמו . . לבני ישראל עם קרבו הללוה" - תהלים קמו, יד).

²⁵⁰ (שבחינת הארת-פנים הוא הארה בעלמא הנמשך מבחינה זו דכתר תורה).

עיין מה שנתבאר במקום אחר, בבאיור על פסוק (מסעי לג, א-ב) "אלה מסעי כו", וכתב משה" (לעיל מסעי גג, ב), שבחינת "אור פניו" נקרא תיקון "אמת", שנקרא "חותמו של הקדוש ברוך-הוא" (שבת נה, א). והחותם הוא בחינת עשייה לגבי עצמיות שמו הגדול ועל דרך זה שמיני-עצרת הוא למעלה מבחינת החותם דהושענא-רבה. וכמו שנתבאר במקום אחר על פסוק "צדקת פרזונו כו" (מאמרי אדמו"ר הנקן תקס"ה חלק ב עמוד תתקפט).

ועיין מה שנתבאר בפרשת וישב, בדבור המתחיל "בכ"ה בכסלו" (תורה אור כט, ד): "בחינת "כובע ישועה" (ישעיה נט, יז) - להמשיך בחינת הדרת-פנים. והיינו, שבחינת "כובע ישועה" זהו מקור "הדרת פנים". ונקרא "עטרת תפארת שיבה כו" (משלי טו, לא) - "עטרת" הוא בחינת כתר ועטרה).

²⁵¹ ("שנקלט בחינת קבלת עול מלכות שמים בפנימיות כל אחד מישאל על כל השנה כולה" - אור התורה בבאיור).

²⁵² (ראה לקוטי שיחות חלק יד עמוד 164 הערה 11).

²⁵³ (ועיין בזהר אמור דף צ"ו סוף עמוד ב, ועיין לקמן על פסוק "ביום השמיני שלח כו" (פז, סוף עמוד ג)).

וזהו "ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר" - "זה הקדוש ברוך הוא כו", וגם "עץ הדר" בחינת "האדם עץ השדה". ו"פרי עץ" הוא מקור נשמות הצדיקים, שהוא בחינת "הדר באילנו". והולב - לו לב, בחינת "צור לבבי וחלקי אלקים לעולם". וגם "זאת קומתך דמתה לתמר" (שיר השירים ז, ח) - בחינת "וכל קומה לפניך תשתחוה".

"ושמחתם לפני ה'" (אמור כג, מ): השמחה על ידי גילוי המוחין - חב"ד כו. כי "בן חכם ישמח אב", שגם מוחין דאבא באים בגילוי כו. וזהו "ושמחתם" - כמו בהשכיל שכל חדש מתמלא תענוג ושמחה. : 269

(ד) אף "ביום השמיני עצרת" שהוא שמחת תורה, היינו שמאיר בחינת כתר-תורה שהוא למעלה מהמוחין, כמו "גלגלתא דחפא על מוחא", על ידי שהוא מבחינה שלמעלה מהשכל המושג²⁶⁹. וזהו "וירם קרן".

ואזי "עצרת תהיה לכם" - בניסת ואסיפת המוחין תחת גלגלתא וכתר החופף עליהם, בבחינת "בשל רצונך"²⁷⁰ לגמרי²⁷¹.

ופירוש "עצרת" - שנקלטת ומסתתרת השמחה בתוך בחינת אימת עול מלכות שמים, עד שאין השמחה נקרא אלא בשם "גילה", על דרך "וכל הלבבות ייראוהו, וכל קרב וכליות זמרו"²⁷².

ואפשר לומר, מראש-השנה עד שמיני-עצרת הוא ג' כתרים, היינו:

בראש-השנה - "אמרו לפני מלכות"²⁷³ וזהו המשכת כתר-מלכות²⁷⁴.

וביום-הכפורים - כתר-כהונה - שנגנס הכהן גדול "לפני ולפנים"²⁷⁵,

²⁶⁹ עיין מה שנתבאר בביאור על פסוק "אני ה' אלקיכם" דפרשת ציצית (לעיל שלח מח, ב).

²⁷⁰ (אבות ב, ד).

²⁷¹ ועיין מה שנתבאר בדבור המתחיל "את שבתותי תשמרו" בענין קתר - לשון (איוב לו, ב) "פתר לי זעיר" (לעיל בהר מג, א). ומה שנתבאר סוף דבור המתחיל "וידבר" כו במדבר סיני" בענין "שאו את ראש כו לגלגלתם, מן עשרים שנה כו", עיין שם (לעיל פרשת במדבר ב, א).

²⁷² ועיין מה שנתבאר מזה בדבור המתחיל "וידעת היום והשבות" (לעיל ואתחנן ח, ב).

²⁷³ (ראש השנה טז, א).

²⁷⁴ (קתר נולדת . . כהנה . . תורה . . שם טוב: אבות פרק ד, משנה יג - בסידור אדמו"ר הזקן. ובש"ס וילנא הוא משנה יב ולכאורה הוא טעות הדפוס דמוכח, שהרי חסרה שם משנה טו. - לקוטי שיחות חלק יז עמוד 308 הערה 6 עיין שם.

"בשנת תרצ"ט (שיחת יום שמחת תורה) סיפר כבוד קדושת מורי וקמי אדמו"ר: פעם ביאר כבוד קדושת אדמו"ר הצמח צדק ענינם של ג' הכתרים בעל פה, אותו הביאור המבואר בלקוטי תורה ולא סיים אף הביאור ד"כתר שם טוב". ובשאלוהו מהו ענינו של "כתר שם טוב"? ענה אף, שהוא ענין הריקודים בשעת ההקפות. עד כאן דברי הרב.

ויש לתווכך ב' הביאורים: בחודש תשרי להיותו חודש הכללי - כלולה העבודה דכל השנה, גם הענין דקיום המצות בפועל, אלא שבתשרי כל זה הוא בכח עדיין. והריקודים (מעשה בפועל) בשעת ההקפות ענינם הוא - הקבלה בשמחה לקיום המצות בפועל במשך כל השנה. - לקוטי שיחות חלק ד עמוד 1215 הערה 13. ובלקוטי שיחות חלק יז עמוד 310 הערה 65 מוסיף ד"כתר שם טוב הוא (גם) פרט במעלת התורה, עיין שם).

²⁷⁵ ("תוספת תיבות אלו ["לפני ולפנים"] - דלכאורה בכדי להביא ראיה שכהונה גדולה) שייכת ליום הכפורים, הנה צריך לומר שהעבודה דיום כפור - גם שבחוץ מ"לפני ולפנים" - הוא ככהן גדול - נתבאר בלקוטי שיחות חלק ד עמוד 1216).

ב'): "דאחיד להאי ואחיד להאי"²⁶¹. ועל כן, מצד היותו כולל ב' הבחינות יחד השמחה היא בחינת גילה כו, כענין "וכל הלבבות ייראוהו, וכל קרב וכליות זמרו לשמך" וכנ"ל²⁶² :

קיצור על פסוק "ביום השמיני עצרת כו, ובכל המועדים"

(א) פירוש "בן חכם ישמח אב" - כשהבן מבין שההסתר שאביו מסתיר את עצמו ממנו הוא רק בכדי שיחפשונו. וזהו "בפסא". ראש-השנה - יום הדין, והוא ענין הנסירה בראש-השנה²⁶³, שהוא הסתלקות פנימיות המוחין מהמדות²⁶⁴.

אבל פונת ההתכסות - בשביל "ליום חגנו", הוא הגילוי בחג הסוכות. והיינו על ידי שמחפשים ומבקשים פניו בעשרת ימי תשובה. וזהו "ישמח אב": שמביאים שמחה בהקדוש ברוך-הוא, כמו שכתוב (אמור כג, מא): "חג לה". ועל דרך זה נאמר (ישעיה ח, יז): "וחכיתי לה" המסתיר פניו מבית יעקב. :

(ב) והגורם ההסתר, הוא בחינת "עוונותיכם מבדילים", שלגבי בחינת הגילוי מפנימיות זהו מסך מבדיל. וכעין מה שאמרו רז"ל²⁶⁵ בענין "אור שנברא ביום ראשון": "וכיון שנסתפל במעשה כו"²⁶⁶ - עמד וגנוז מהן". ומעין זה יובן בגילוי פנימיות, שצריך להיות על דרך "פנים בפנים דבר", שגם באדם יש חיצוניות ופנימיות. והיינו אפילו ב"ועשה טוב".

וזהו ההפרש בין בחינת "וכל ברוך לה תכרע"²⁶⁷ - שאינו אלא בחינת הודאה, וכורע על ברכיו שהן "לבר מגופא"; ובין "וכל קומה לפניך תשתחוה" - שכוּפף קומתו וראשו, ששם מקור הדעת.

ועל דרך זה אמרו רז"ל²⁶⁸ ש"אין השכינה שורה אלא על בעלי קומה", המכוון - שיהיה בו גילוי כל עשר ספירות שבנפש, בבחינת "וכל קומה לפניך תשתחוה". :

(ג) וזהו סדר העבודה שמראש-השנה עד יום-הכפורים - לעלות מבחינת כריעה לבחינת השתחוה. וזהו ענין השתחוואות שבסדר עבודה במוסף דיום-הכפורים. ועל ידי זה נמשך "יאר ה' פניו אליך", "לפני הוי"ה" תטהרו" - פנימיות שם הוי"ה.

²⁶¹ (שאוהו לזה (חסד) ואוהו לזה (גבורה)).

²⁶² (ועיין בזה: חלק א', ס"ד, ב' - מענין "ביום השמיני עצרת". ודף ר"ח, ב'. ובסוף חלק א', סוף סימן כ"ד וכ"ה. חלק ב': קל"ה, א'. חלק ג': צ"ו, ב'. ק"ד, ב'. רנ"ט, ב'. ודף ר"י, עמוד ב').

²⁶³ (ראה תניא, אגרת הקדש סימן יד. ושם נסמן).

²⁶⁴ (ראה אור התורה: תהלים (נ"ד כרך ב) עמוד תתקכג. מגלת אסתר עמוד ב'שא).

²⁶⁵ (חגיגה יב, א. בראשית רבה יא, ב).

²⁶⁶ ("בדור המבול ובדור הפלגה וראה שמעשיהם מקולקלים").

²⁶⁷ (תפלת "נשמת": "וכל ברוך לה תכרע. וכל קומה, לפניך תשתחוה").

²⁶⁸ (שבת צב, א).